

Con sti dû prémm scrétt, pén d umurísium, d ironî, mo anc d arcórd dramâtic, ai cminzéppia la colaboraziån dl inžgnîr Lucio Pardo, ch'al s firma "Tortello" e ch'l é al chèp dla comunitè ebraica ed Bulaggna. L é un unâur e un piesair avairel stramèz ai amîg dal Pânt dla Biånnda!

I arcórd ed Tortello

Carlén Mûsi al dîs che "in prinzéppi dla Nusadèla, quèsi indrétt a Sant Isî..." ai éra al fáuren ed Pirån (sånper che ste Pirån al séppa esistó veramânt...). Anzi, la i é anc adès, la butaiga ed "Pirån al furnèr", e lé avсэн ai é la Farmazî ed Sant'Isî. La i éra anc dal 1950, quand ai fó un invèren con un fradd birichén: la metè di bulgnîs i èren a lét con l'influånza e cl'ètra metè la pedghèva in mèz ala naiv pr andèr a cunprèr àl medgén.

Anca mé e mí surèla ai èren amalè e al fó acsé che mí mèder, dàpp la scòla (la fèva la masstra) l'andé drétta in farmazî. Al parèva che tòtt i abitànt dla zòna i s fòssen dè apuntamânt lé, parché ai éra una gran fisumèri ed žant. Ai éra anc al nòster Rabén, ch'l éra anc bèl žaúven, insàmm a sò fiòla. Apanna ch'al fó sarvé, al s inviè vèrs la pôrta e lé, vdand mí mèder, al la salutè:

- *Bonasîra, sgnèra Pardo* – al déss abuzànd un mèz inchén, e mí mèder l'arspundé al salût:

- *A l salût, sgnèr Rabén..*

A sènter stâl paròl la casîra la s indigné con mí mèder.

- *Mo cum s parmattla ed dèr dal rabén a un sgnâuri acsé a môd? E par zònta in fâza a sò fiòla! Ch'la s vargâggna e ch'la n s parmatta mâi pió d ufànnder i nûster cliént, sinchenâ mé a la dnónzi!*

Naturalmânt ala casîra ai fó spieghè che cal téttol al n éra brîsa un'ufaiša, parché cal žaúven l éra pròpi un Rabén, intais cme "rabbi", che in ebraic al vòl dîr "màsster"...

....

A n sí di Cristiàn cunpâgna nuèter?

Dal 1938 i sienziè ed Musulén i fènn una scuèrta strepitâusa: i itagliàn i èren ed stièta râza arièna! Un patrimòni da tgnîr da cãnt. Da quasst a

savair chi s fòssen sti "ariàn", l é tòtt un èter quel... Inciòn al le psèva dîr con prezisiån, pr al fât che in Itâglia ai éra stè i Grèc, i Etròssc, i Rumàn, i Tudéssc, i Spagnû, i Àrab, i Franzîs, ecz. Mo par furtóina ch'ai éra l'Insonne, al Fiòl dal Frâb, quall ch'l avèva sãnper rašån. Con la lažž par la difaiša dla râza itaglièna l avèva méss a pòst e spieghè incòsa e da cla ví che in Itâglia la cãulpa ed tòtti àl dšgrâzi l'éra dal cunplòt *demo-pluto-bolscevico-massonico-giudaico*, dàpp la gluriâusa rivoluziån faséssta ai éra avanzè sãul i Žudî e tòtt quall ch'al n andèva brîsa bãn l éra cãulpa sò ed låur. Tòtt quall ch'al n éra brîsa "ariàn" l éra dvintè rubâza da fèr sparîr: alâura ví tòtt i nómm žudî, Sara, Abramo, via dei Giudei e sãtta con i nómm ariàn (Ario Dante, Ario Marcello, Romano, Benito) e ví tòtt i žudî dai inpièg pòbblic e privè.

Mo èrni pò tòtt d acórd? Gnanc pr insónni: a Rãmna al Pèpa Pio XI, ch'al n avèva brîsa pòra ed dîr quall ch'al pinsèva, al gé che ló al s sintèva "spiritualmente semita" e al *Insonne* ai tuché ed dîr che ló l arèv tirè drétt anc int la questiån dla râza. Dàpp pôc cal pèpa curagiãus al môrs e in Itâglia an i fó pió inciòn ch'al géss quel par difànnder i Žudî. Anc i itagliàn i avèven una gran confusiån int la tèsta: al profesãur Ubaldo Lopes al s sinté fèr sta dmanda da un carabinîr:

- *Ch'al scûsa bãn, sèl, mo ló èl Istraélita o Abreo?*

- *Ch'al fâga mo ló cum ai pèr!* – ai arspundé al profesãur.

Pianén pianén i Ebrèi i s adatènn a sta nôva situaciån, ch'la vlèva dîr pèrder i dirétt zivil e lavurèr in naigher: par tòtt la fó una tragèdia, un brótt pãs indrî, che par quí ch'i èren bèle in dificoltè – pr esãnpi i anbulànt – al vlèva dîr sprufundèr int un burån. Un quèlc ajût al véns dala Comunitè Ebraica, fén ch'la fó in grèd ed vîver, parché dal setàmber dal '43 l'Itâglia la fó ocupè dai tudéssc che sóbbit i cminzipiènn la sò guèra cãnt ai Žudî.

Nuvàmber dal '43: la Repòbblica Sozièl la dichiàra che i Ebrèi itagliàn i én da cunsiderèr nemîg e furastîr e a Bulaggna ai arîva l *Einsatz Komman-*

do, un sarvézzi pòbblic ed *Pronto Intervento* prezîs ai Punnîr e ala Crãus Rãssa, che però l é spezializè in amazémnt, arèst, deportaziån ed Žudî, suldè e òmen pulèttic. La prémma véttima bulgnaiša al fó Moisé Rossi, amazè con una šmitragliè int la ví di Capuzén e lasè murîr disanguè mãnter che la sò famajja la fó spedé a Auschwitz.

I "spezialéssta" tudéssc i van d'in cà in cà, con un carabinîr, ala zairca di "nemîg", cum l insaggna al Führer, mo i generèl tudéssc i dscrúven che "*gli italiani non capiscono il problema ebraico*". Intànt, par scansèr àl bãmmb, chi pôl al scãpa dala zitè. In duv èni i ebrèi schedè? In duv èla la famajja Bonfiglioli? I stèven ed cà al n. 90 ed Stra Mazãur...

- *A Catòlica!* – la s lasé scapèr la purtinèra.

Mo sóbbit l itagliàn al tradúsé:

- *L é inóttit zarchèri: i s én fât catòlic...*

E Gino Levi in duv èl?

- *Ècco la sò cà!* – al déss al purtinèr dal 34 ed Galîra Vècia mustrand una muntâgna ed pardèzz. Quall ch'an gé brîsa l éra che ala nòt Levi al durmèva int i ufèzzi dal giurnèl faséssta *l'Assalto*, al nómmer dû ed Zamboni...

E Ferruccio Pardo in duv èl?

- *Và mò té a savairel...* – al déss Alfredo Giommi, che però al savèva benèssum che ló e tóttla la famajja i èren rifugè a Bûdri, in cà dai Bònoli, cum ai éra scrétt int un fói che i Pardo i avèven atachè al óss ed cà. Pò, par di dé, l aspté l amîg Ferruccio e quand al le vésst ai gé dal peréccuel ch'i curèven. Acsé al fé anc al dutãur Negri di Montenegro, diretãur dla Bibliotèca Universitèria: par zènc ân ai avèva dè al parmàs ed frecuentèr la bibliotèca, ch'l'éra pruibé ai Žudî. Ferruccio Pardo, méss in avîš da Giommi, al turné a Bûdri.

- *Bisâggna ch'andâmen ví* - al déss ai Bònoli.

- *Bãn mo parché?* – ai dmandé al padrån d cà.

- *Parché i tudéssc i s vòlen mazèr tòtt!* – la fó l'arspòsta.

- *Mo cs'aviv fât?*

- *Gnènt, mo... nuèter a sãn di ebrèi...*

... a sän dvintè di nemìg...

- Bän, mo e i ragazû? – la dèss sò mujèr cminziapiand a zighèr.

- Lâur par prèmm...

Mì pèder al guardé al sgnèr Bònoli, che a sò vòlta an riuèva brîsa a dscàrrer.

- Avîv capé ch'a sän di ebrèi, di zudî?

- E alâura? – la tajé cûrt la sgnâura

- A n sî tòtt di cristiàn cunpâgna nuèter?

Quasst l'èra al sentimânt di bulgnîs "ariàn" vèrs i ebrèi: di 900 zudî schedè, sâul in 20 i fônn ciapè con la surpraîsa. Par quall ch'as sà, i bulgnîs i n dnunziénn inción: gnînte cunplizité, mo sâul un grandèssum urâur. Stèr in clandestinitè al dvintè sänper pió difèzzil, ai manchèva la fôrza ed cunbâter, di documént fèls par psair mòvres, pasèr i cuntròl, avair un lavurîr o di bajûc par cunprèr la ròba da magnèr. E quî ch'i èren in bulatta? L'Adelaide Calò, vaddva, sfulè a Savèggn con i sù sî fiù, l andé dai carabinieri, mo al maresiâl al la mandé vî. E lî, purtròp, la turné... Anc i Goldstaub i turnénn... I Dalla Volta i n psénn gnanc mòvres.

In muntâgna Franco Cesana, stafatta partigèna, al còrr dnanz ai tudèssc. L avîsa la Brighèta ch'i stan par caschèr int una trâpla, mo ló al vén culpé: l ha tragg' ân. L é Mdâja al Valâur Militèr, con al grèd ed Sâtt-tenânt.

Mario Finzi al vanza a Bulaggna pr ajutèr i ragazû ebrèi pròfug: Primo Levi al le vadd murîr a Auschwitz. A Bulaggna i mùrt azertè i fônn 114.

Ai amanca Carlo Hassan. L arivé a Bulaggna dal '41, a sèt ân, scapè vî da Tripoli e dai tudèssc, ch'i al ciapènn a Fiurânza, insâmm a sò ziénna Lucia Ventura e a sò nõna.

Dai mùr ed Bulaggna, dal '45, di manifèst i urlénn: "Chi l'ha visto?"

Fortello

Quand i studént i sburdlevènn...

Al scrètt dal mì amîg Roberto Sgarzi, intitolè "Il Grande Gigi", stanpè int al nòmmer pasè, al m ha fât vgnîr in amânt i ûltum *Ludi matriculari*, détt anc *Festa delle matricole*. Acisé a sän andè a scartablèr int una scâtla péna ed vèci fotografi che mé a scaté pròpi in ucaisiàn d ónna dâli ûltmi fèst, prèmma che al '68 al spazéss vî incôsa, cun-

praisa la vójja ed fèr i èsen. Ecco dânc a un ruglâtt ed studént sâtta ai pôrdg ed vî Rizzoli: ón con la bunbatta, la giâca e... in mudânt: Intâurn a ló di èter zûven col grinbalén dl esîl... Int un'ètra ai é un ragazèl fté ala môda dl otzânt ch'al dà una man a un pulismàn a dirîzer al tràfic, pròpi int l incràus dal Cantân di Fiûr (la ZTL l'èra d là da vgnîr...).

A m arcòrd che in piâza Mazâur i avèven tirè sò con una móccia ed scatlón la *Piramide di Tutankaz*, mo dî bän granda, ch'l èra pusèbbil visitèr *dietro pagamento di una modica somma*. Mo al bèl l é che dânter an i èra gnént, gnintèssum, mo la zânt prèmma i bechèven e i pò stèven al zûg: int al vgnîr fòra i gèven: "*Bellissimo... geniale... veramente uno spettacolo unico!*" acsé di èter ucarût i vanzèven int al luvâtt...

Arapè sò par la funtèna dal Zìgant ai sunèva una banda scuintarnè: l èra bèle un gròs risultèt se i riuèven a su-

nèr tòtt al stass pèz, un disâster pr âli uracc', mo la zânt i ridèven ed gòsst. Cme cla vòlta che una scuèdra d alpinéssta atrezè con âl còrd e i scarpón i s arapènn sò par... via Rizzoli, tòtt sdrajè par tèra! Par la verité bisâggna anc dir che dâl vòlt, spezialmânt dâpp che chi ragâz i avèven fât al gîr dâli ustari, ai psèva capitèr un quèlc *fatto increscioso*, cme cla vòlta ch'i lighènn la stanèla sâura ala tèsta a una studentassa o quand i tènsen smurzèr tòtti âl candlènni d una tâurta adruvând al cûl d una *foetentissima matricula* (la fazannda la finè prèmma al sbdèl e pò in Questura...).

Pò ai arivé al '68, la contestaziàn, i esâm coletîv e la scòla, dal esîl fèn sò al'Università, l'andé a tarsâc. I studént universitèri i dvintènn al inpruvîs di mutargnón ingrugné, sänza pió inciónna vójja ed sburdlèr (e anc manc ed studièr...).

Guardând stâl fotografi, che oramâi âli han pió ed quarant'ân, ai ho pensè che incû chi ragâz che lé i sran dvintè di profesionéssta sèri, di avuchèt famûs, di dutûr inpurtânt... Al nõster giornalén al n é brîsa al Carlén, *non ha la grande diffusione del quotidiano locale*, mo pr un càulp ed furtórîna quelcdón al prèv arcgnòssres e magâra arcurdères ed chi dé luntàn, pén d algrî, ed vójja ed vîver, insâmma: ed zòventó.

Al fularén

La fòla ed Cristalén

Ai fò una vòlta che int una zitè luntèna ai nasé un fangén trasparânt: a guardèrel, as psèva vâdder cus ai èra da cl'ètra banda pròpi còmm s'as guardèss dl'aria o dl'âcua e i al batzènn col nómm ed Cristalén. Ló l èra ed chèren e òsa mo a guardèri al parèva ed vaider, però s'al fèva un scumazòl an s runpèva brîsa. Al mâsum ai psèva vgnîr una burgnòcla trasparânta. Pinsè ch'as psèva vâdder tanplèr al sò còr e parfén dscrûver i sù pinsîr quand i scuvitlèven dânter int al zócc. Una vòlta, par sbâli, ste cínno al dèss una busî e int un spèll la zânt i vdènn una bâla ed fûg d là dala sò frânt, pò al ragazòl al gé la verité e la bâla ed fûg la scunparé. Acisé, par tótta la vétta, Cristalén an gé mâi pió del luchènni.

Al pinén al taché a cràsser, al dvintè

un žuvnòt, pò un òmen fât, e scadagnòn al psèva lèzer i sù pinsîr còmm s'al lizéss al giurnèl e anc indivinèri prèmma ch'l avrés baccia. Par quasst l'èra vlò bân da tòtt e quand i èren avсэн a ló, tòtt i i fèven bôna zîra con una gran carinîsia. Purtròp, int la sô naziân ai andé al guèren un ditatâur inumân e ai cminziapié di ân ed prepotânz, misèri e ingiustézzi pr al pòpol. Chi s atintèva a reclamèr l'èra fât scunparîr e an s acateva pió. Chi pruvèva a arvultères al vgnèva fusilè ins dû pî e pr i puvrétt l'arânga la dvintèva sänper pió dûra. La mâsa dla žânt la stèva mûcio par pòra ed paghèr dâzi e d andèr al gabariòt. Cristalén, però, anc s'l avéss vló, an psèva brîsa stèr zètt. Ló, puvràtt, an avrèva mégga baccia! Sâul che i sù pinsîr i dscurèven da par sé parché, esând trasparânt, tòtt i psèven lèzer âl sâu idèi ed cundâna e ed dsprèzi pr âl viulânz e âli angarî dal ditatâur. Ai suzdèva pò che, d arpiât, la žânt i badèven a arpèter i pinsîr ed Cristalén e acsé i ciapèven un pô ed curâg'. Par quasst, parché al dvintèva priglâus pr i capuriòn, al fó bucé int la gajóffa pió bûra e luntèna dal pajais. Al fó lé ch'ai suzdé un quèl straudinèri: la malatî ed Cristalén la s ataché a incôsa. I mûr dal sô stanziòl i dvintènn trasparént, pò anc quî dla parsân cunprais al murajân dla cunfèna. La žânt ch'la pasèva par strè la psèva vadder par travèrs da incôsa, vadder Cristalén e capîr i sù pinsîr, la sô incadzûra, quall ch'l arèv vló fèr par mandèr a tarsâc cal bôja maledâtt ch'l avèva gratè al sô pòpol i quî pió prezîus: la libartè e la pès. E sta žânt, a fôrza d andèr a guardèr in trasparânza âli idèi ed Cristalén, i cminziapiènn a urganižeres, a méttres insâmm, a fèr tòtt chi quî che da par sé i fan prezîs al dû d câpp quand brésscla l'è denèr, mo s'as é tòtt a ónna i dvântèn còmm quand in Ragn ai é la péna che, dâi e dâi, la rân p i èrzen. Parché as sâ: âli idèi, s'âli én qualli giósssti e arlivè col livadûr dla verité, âl pâsen sèt murâi cme una benziân.

Acsé, a fôrza d andèr a guardèr al pôver Cristalén däntr ala sô bujâusa trasparânta, tòtt i capènn quall ch'i avèven da fèr e i mandènn al ditatâur a tòrel duv as nèsa i mlón. E quasst pròpi par mèrit ed cal bèl sugèt ch as i vdèva par travèrs e al fèva da vadder

la verité che, ala fén di cònt, l'è sänper stè pió putânta ed tòtti âli angarî, ed tòtt i secundèn, ed tòtti âl parsân dal mând. E Cristalén cum andèll a finîr? Al turné a cà dai sù, tòtt i seguitènn a guardèrel con rispèt par vadder i sù pinsîr e ló al fé un tstamânt dóvv al gèva che, dâpp avair pighè i usvéi, al vlèva èser cremè. Quand i i dmandènn al parché, ló al déss:

- *Parché s'i um suplèssen a n vrèv brîsa mustrèrum in cal mântèr ch'a dvânt un tràgg' ed tariânf.*

Dâpp tant ân ai tuché anc a ló ed sbâter âli èli e al fó acuntintè. Cristalén al dvintè un muciadén ed zännder, mo al parèva ch'al fòss anc al mând parché ai èra avanzè tòtti âl sâu idèi: ai èra avanzè la verité ch'la n pôl mâi murîr.

Gjén Livna

Consumîsum

Chèr Amîg dal Pânt dla Biânnda, che ucašiân miâura dâl fèst par fèr dâu o trai cunsideraziân sâura al Nadèl e dintorni? Mé a pâns ch'al séppa gióssst saltèr a pî pèra l argumânt bajúc, parché i *mezzi d'informazione* (chèso mâi nuèter a n s n infòssen brîsa adè) i han cunsumè pâgin e pâgin par spieghèr che âl nòstri bisâc âli én pió vairdi dl âlber ed Nadèl. E manc mèl ch'i m l han détt, sinchenâ chisâ cus'arèv cunprè con i švanzói dla *tredicesima* purghè da I.C.I., bulâtt e asicuraziân! Un quèl invèzi al m ha dè la cunfairma che al détt "a ognón al sô mstîr e i cuntadén a mèder" l'è sänper vâlid.

I "siûr parùn" – che adès invèzi che con "li bèli brâghi bianchi" i van in gîr con i gîns šbusanè ad èrt, ch'i cässten un tant al bûs - i n san gnanc csa s vójja dîr al Nadèl al'insaggna dl arsprèmi. Defâti i artèccuel ed lúso i én andè ala granda e am pèr dimónndi in carâter la publicitè che, pròpi sâtta Nadèl, l'è stè publichè in bèla vésssta sâura un quòtidian ch'al vâ par la mažâur. Sta publicitè, bèla, granda, la ciapèva un quèrt ed pâgina e l'èra dirèta a quî ch'i han di animèl. Un bèl âlber ed Nadèl furmè da tanti paròl l avisèva i *potenziali clienti* ch'al srèv stè pusèbbil cunprèr:

tortellini per cani – Chi èven dè l apètt a dâl sfujèrini spezializè? Quasst l'è un particulèr inpurtânt parché as prèv studièr ed fèr dâl tajadèl - sänper pr i

can - parché lâur i n én brîsa aviè a druvèr la furzèna... Òcio, zûven, parché quassta la prèv èser una bôna strè par méttuv *nel ramo ristorazione!*

borracce da viaggio – Ed sicûr âl n én brîsa cäl bèli butgèrini di can San Barnèrd, mo âl sran fâti apòsta par chi pôver cagnulén che, magâra *alle Maldive* coi sù padrón, i prèn padîr la said. Naturalmânt âl sran *borracce termiche* par tgnîr in frasc dl'âcua minerèl. Am pèr giósssta.

Quasst però l'è al mâsum:

collari con Swarovski – Che maravajja! I can con chi gularén che lé i aràn brilè pió che i âlber ed Nadèl! Mé magâra a i arèv azuntè anc un bèl *piercing* int âli urâcc', naturalmânt con un bèl Swarovski anc lé... Tirân pûr d lóng:

giochi intuitivi / giochi elettrici per gatti – Ed quissti cäl pôvri bîsti i n in pôlen brîsa fèren da manc: vlîv mâi che un can con un pedigri lóng un šmâs al pòsa abasères a žughèr con una balèna ed gâmma? Mâi e pò mâi! E un gât ed râza? Vlîv fòrsi ch'al s méttâ a dèr drî a una pundgâza còmm s'al fòss un gatâz da curfil bâsta ch' séppa? Nâ e pò nâ: ai vòl un pundghèn eletrònica, magâra rádio-cmandè...

Avanti pûr:

ciotole per acqua con depuratore – Ala fâza ed chi cinno ch'i bävven dal sói, in chi paîs in dóvv l'âcua l'è un lúso par pûc!

Par finîr in blazza:

montoncini ecologici e maglioncini "dolce vita" – A pèrt al fât che sia i muntunzén che i majunzén pr un mastén napoletàn i prèn andèr bân a un cinno ed sèt o òt ân, mé ai ho capè parché ai é tant *evasori totali*: i n én mégga in malafaid, savîv, mo l'è sâul par cunprèr i culèr con i Swarovski, i majunzén *dolce vita* e tòtti cäli ètri còs indispensâbil pr i sù animèl... E s'i pruvèssen a fèr dal bân anc a un quèl pôver crésst?

Con ste dóbbi amlètic, in st mântèr ch'la dà i sòlit crucantén al sô gât, la v manda tant augûri pr un bân 2008 la Vòstra

Casalènga quèsi dsprè

S daggna dal "té"?

Secânnd mé, dères dal "té" l'è un sagn ed cunfidânza, d amizèzzia, ed famigliaritè, déggia bân? Adès al pèr

ch'an séppa pió acsé. Aîr d là a sãn andè a prenotèr una vîsita al CUP e l'impieghe, una sgnâura fra i trânta e i quaranta, la m ha dè sóbbit dal "té". *Premesso* che mé e lî a n avãn mâi magnè i fasû insàmm, mé ai ho arspòst con al "lei" e lî, invèzi l'ha tirè d lóng a tratèrum con confidânza, dândum tòtt i cunsèi gióss – par carità – con gentilazza e prezisiân mo a mé, cal "té" al m é vanzè in vatta al stâmmg. Brîsa par supèrbia mo parché al rispèt e l'educaziân ch'i m han insgnè i mî vîc' i cunprànnden al "lei". Ch'al séppa, tant par cambièr, un adamatânt itagliân dal "you" inglais? Vlaggna cupièr anc quasst, insàmm a tòtti cãli ètri paròl che oramâi âl fan pèrt *del nostro eloquio quotidiano*?

Am é vgnó in amânt che una vólta i dutûr int i sbdèl i dèven dal "té" ai amalè, sâuratótt quand i s truvèven dnanz a una parsâina, a sò giudèzzi, *di rango inferiore*. Pr i mî nûn l'êra normèl, anc parché i êren lâur i prémm a cunsidèrès "inferiûr" ai dutûr. La stassa còsa la capitè anc a mé, una trinténna d ân fâ. Ai êra ricoverè pr un'apendicîte e la sîra prémma dl'uperaziân al primèri al véns a visitèrum, dândum dal "té" e mé a i arspundé con la stassa famigliarità... Al luminèri l abuzé un surîs, in st mânter che l'infarmîra la sbianché. Pòc dâpp la turné da mé dmandândum s'ai êra dvintè mât a dèr dal "té" al primèri.

- *L é stè ló al prémm* – a i arspundé – *e a mé an um pèr brîsa ch'a siâmen stè a scôla insàmm...*

Par cunclûder: ai é dâl rêgol ed bôna creanza che, da che mând é mând, i dîsen acsé che al "lò" l é una manifestaziân d educaziân ch'la n tén brîsa cânt dla pusiziân sozièl, mo sâul dal rispèt pr una parsâina. L'é, insàmma, una questiân ed bôna educaziân, almanc par mé.

A spàs par Bulaggna Âl pôrt inscartuzè

Una maténna prastén, arivând da fôra Stra Stèven in vatta al 13, strichè cme una sardèla in scâtla, a m sãn truvè dnanz a un quèl ch'a n m asptèva brîsa. Stra la nibiulénna ed cla maténna ómmda e frassca ai ho sbarlucè, là dóvv ai êra da esèr la pôrta ed Stra Stèven, dâu sègmi quadèr d un culâur bianchézz. Pasè al prémm mumânt ed maravajja, am é

vgnó in amânt cal fât dla funtèna ed Râmma dóvv i avèven culurè l âcua ed râss e ai ho pinsè: "*Stà da vâdder che un bèl spîrit stanòt al s é divarté a dèr una man ed bianc ala vècia pôrta!*". Dâpp, smuntè dal 13 e tólta la zircolèr, arivè ala Pôrta Mazâur e pò ala Pôrta ed San Vidèl, ai ho vést l'istassa sèna: âl dâu pôrt inbianché còmm s'âl fôssen sâtta una gran anvè.

Saltè zâ ala Pôrta ed San Dunè, girând a pî ai ho avó mòd ed vâdder bãn cûs'l'êra ste fât: la pôrta la n êra brîsa stè inbianché, mo l'êra stè quèrta con un gran vail, con in vatta al dsagn stilizè dla vècia pôrta e la figûra d un parsunâg' famâus dâl nôstri pèrt, con scrètta una sò bèla frès. Alâura am s é avèrt al zarvèl e a m sãn arcurdè d avair lèt che la Cmóina, con al sustâgn econòmic d una banca bulgnaisa, l'ha tólt a man al prugèt d'arsanamânt dâli antîghi pôrt ed Bulaggna, tstimòni ed sèt sècol ed stòria.

Puvratti, âl n avèven pròpi bisâgn, âl nôstri pôrt, d un tratamânt cosmètic, parché anc s'âli én fâti ed prèda, a fôrza ed piôva, zlè, incuinamânt dl'âria e scagazamént di pizón âl s êren ardótti int un stèt pietâus.

Alâura bãn végnna st'iniziatîva ch'la fâ unâur ala zitè. E quand al prinzéppi dal 2009 i lavurîr i sran finé e âl pôrt âl vgnaràn scartuzè, al srà pusèbbil amirèri brîsa pió con al vail adòs mo int al sò culâur e fâurma naturèl e con un nôv splendâur, a sperân pr almanc èter sèt sècol.

Silvano Rocca

Al rôssc di napoletàn

In sti dé che qué tòtti âl televisiân i n fan èter che mustrèr Nâpol, e la Canpagna in generèl, ch'i én drî a scunparîr sâtta a una muntâgna ed rôssc. Sãnza cunsidèrèr la figurâza ch'a sãn drî a fèr in fâza a tòtt al mând, mé a dmand cum al séppa stè pusèbbil arivèr a cal pònt che lé! Pòst che Nâpol la vanza una zitè beléssima, con la sò stòria, la mùsica, la sò cultûra, dâl vòlt a m dmand s'a sãn in Itâglia o int una *megalopoli* dal Tèrz Mând! Andân in âurden: mé a cradd che l'últma epidemî ed colèra la séppa scupiè pròpi lé, brîsa dimónndi ân fâ, par câulpa – fòrsi – dl'âcua incuinè; se qué al *casco* pr i muturén l é una dispusiziân rispètè da tòtt, là l'é tótt

un'ètra fazannda: al *casco* integrèl i al drôven sâul par fèr di amazamént (ògni ân i n fan fôra dâl zintunèra) e al semâfor ch'al dvânta râss al vén cunsidèrè sâul un cunsèlli. Adès la questiân dal rôssc che, prémma o dâpp, bisugnarà mètter da una quèlca pèrt. In dóvv? Dapartótt, fôra che a cã sò... Bâsta, a finèss qué.

La siânza di nûster vîc'

Bagiôl (*Vaccinium Myrtillus*) – mirtillo, volgarmente baggioli, nel pistoiese piuri, frutice di bosco che dà bacche nere grosse come piselli, di sapore aciduletto graditissimo, rinfrescanti. Servono le bacche a preparare composte da tavola, di cui si fa vivo commercio nel nostro appennino. I fiori sono ricercatissimi dalle api e dalle foglie si ricava il colore celeste.

Da: G. Ungarelli, *Le piante aromatiche e medicinali nei nomi, nell'uso e nella tradizione popolare bolognese*.

Tipografia Luigi Parma, 1921.

Al Pânt dla Biânnda nómmer 69

Mais ed febrèr dal 2008

Diretâur iresponsâbil e limusnîr:

Fàusto Carpan

Dsègn uriginèl:

Lupâmbbol (Wolfgang)

Umberto Sgarzi

Matitâza (Giorgio Serra)

Coretâur di sbâli: **Bertén ed Sèra**

Strulgân eletrònica: **Âmos Lèli**

Spediziân: par pòsta, purtròp.

Abunamént par pòsta: almanc 15 € al ân.

Indirèzz:

FAUSTO CARPANI

Casella Postale 3179 Bo. Ponente

Via Saffi 30/32

40131 BOLOGNA

tel. cell. 339-3536585 – fax 051-385283

fautocarpani@alice.it

Tótt i scrètt in dóvv an i é brîsa indichè l autâur i én ed Fausto Carpani.

Al dizionèri ed riferimânt par cãl paròl ch'âli én difèzzil da capîr l é quasst:

Lepri – Vitali

Dizionèri

BULGNAIS - ITAGLIÂN

ITAGLIÂN - BULGNAIS

Pendragon, 2007

I sît bulgnâs i én quissti:

www.pontedellabionda.org

www.clubdiapason.org

www.comune.bologna.it/bulgnais

www.lafamigliabolognese.it

www.bulgnais.com

www.marcopoli.it

- Carpani e i sù amîg -
- Compagnia del Ponte della Bionda -
- Le conferenze storiche di Marco Poli -

GENNAIO 2008

Giovedì 17 ore 16,30	Alla Famajja Bulgnaîsa (via Barberia 11): “Pomeriggio dialettale” in compagnia di Fausto Carpani e di poeti e rimatori dialettali. Ingresso libero.
Venerdì 18 ore 21	Nella “Sala Pertini” della Cooperativa Risanamento (via Muratori): “Giosue Carducci a 100 anni dalla morte” , conferenza di Marco Poli con la partecipazione di Fausto Carpani . Ingresso libero.
Sabato 19 ore 21	Centro Polifunzionale Due Madonne (via C. Carli): “Carpàn e i sù amîg” con Fausto Carpani , Ruggero Passarini , Gigén Lîvra , Marco Visita , Sisén , Antonio Stragapede .

FEBBRAIO

Giovedì 7 ore 16,30	Alla Famajja Bulgnaîsa (via Barberia 11): “Bologna durante la guerra 1915-18 e Francesco Zanardi, il Sindaco del pane” , conferenza di Marco Poli con la partecipazione di Fausto Carpani . Ingresso libero.
Martedì 12 ore 16,30	Teatro Tivoli (via Massarenti 418): “Bologna durante la guerra 1915-18 e Francesco Zanardi, il Sindaco del pane” , conferenza di Marco Poli con la partecipazione di Fausto Carpani . Ingresso libero.
Venerdì 15 ore 21	Teatro Tivoli (via Massarenti 418): Fausto Carpani e la Compagnia del Ponte della Bionda in “Festa di matrimonio” (Una vòlta drî al Navélli...), commedia in due atti in dialetto bolognese di Carpani - Giusti - Paselli . Regia di Giorgio Giusti .

MARZO

Sabato 29 ore 21	Teatro Comunale di San Giovanni in Persiceto: Fausto Carpani e la Compagnia del Ponte della Bionda in “Festa di matrimonio” (Una vòlta drî al Navélli...), commedia in due atti in dialetto bolognese di Carpani - Giusti - Paselli . Regia di Giorgio Giusti . La recita è a beneficio dell'Istituto Ramazzini.
---------------------	--